

Б науково-художній часопис БОГОВИЦЯ

2010 рік, листопад, число 11 (61)

До дня народження української письменниці Зінаїди ТУЛУБ

В українській радянській літературі Зінаїда Павлівна однією із перших звернулася до осмислення історичного минулого. Дилогія «Людолови» — про українське життя за гетьманства Петра Сагайдачного — стала помітним явищем літературного процесу 30-х років ХХ століття. На долю письменниці випали складні часи — особливо період переходу до

тоталітаризму. Фактично, революція 1917 року викинула її із звичного світу. Але навіть за таких умов вона зуміла знайти своє місце у вітчизняній літературі». Як відомо, після «Людоловів» вийшов друком роман «В степу безкраїм за Уралом» — про життя Тараса Шевченка на засланні, низка кіносценаріїв, п'єс, численних віршів та перекладів з української та французької мов на російську.

Наступного року виповнюється 120-ліття з дня народження Зінаїди Тулуб. До ювілею, на думку науковців, доцільно було б видати повне зібрання творів. Адже з кінця 50-х років у вузьких колах «Людолови» зачитували до дір. На широкий загальний роман так і не вийшов. І, на превеликий жаль, творчість письменниці не увійшла ні в шкільну, ні в університетські програми навчання.

Зінаїда ТУЛУБ

Українська письменниця Зінаїда Павлівна Тулуб народилася 16 (28) листопада 1890 року в Києві в родині Павла Олександровича (1862 – 1923) і Єлизавети Василівни Тулубів (1866 – 1934). Родина була українського походження (дід письменниці – Олександр Данилович

Тулуб – у свій час належав до Кирило-Мефодіївського братства, чим Зінаїда дуже пишалась).

Але ця родина була російської культури. Батько її писав вірші російською мовою. Близькими знайомими батьків майбутньої письменниці були російські письменники Іван Бунін та Олександр Купрін.

Закінчивши в 1913 році

київські Вищі жіночі курси, Зінаїда пробує свої сили в літературі: пише російською мовою вірші та повісті. Ці вірші, як твердять дослідники, несуть сильний вплив поезії І. Буніна. В 1914 році вона познайомилась з Максимом Горьким, який надавав їй дієву допомогу в літературній роботі. Ці контакти тривали аж до смерті М. Горького.

Творчість Зінаїди Тулуб чітко розділяється на три етапи.

До першого етапу належать юнацькі твори російською мовою, написані в період до революції 1917 року. Нині ці твори повністю забуті.

Українська національно-визвольна революція 1917 – 1922 років справила вирішальний вплив на людську і творчу долю Зінаїди Тулуб. Вона переходить на українську мову і пересотворює себе на свідому українку й українську письменницю, яка збагатила нашу літературу творами непроминальної цінності. Радянська влада цього їй ніколи не простила.

Другий етап її творчості припадає на 1926 – 1937 роки. Найважливіший твір цього періоду – історичний роман «Людолови», присвячений історії України доби гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. Перший том роману був надрукований в 1934 році, другий – в лютому 1937 року.

Це було справжнє щастя для нашої літератури, що другий том роману устиг вийти в світ і таким чином зберігся. Адже 4 липня 1937 р. злочинна большевицька влада заарештувала Зінаїду Тулуб (а ми добре знаємо, що рукописи заарештованих найчастіше знищувались).

Звинуватили її в тому, що вона «є активною учасницею

контрреволюційної організації «Виборчий центр», котра здійснює підривну роботу перед наступними виборами до Рад». Звичайно, така організація, котра, — страшно подумати! — здійснювала конституційне право громадян обирати і бути обраними, існувала лише в чекістських паперах (що пізніше визнали й самі злочинці від влади).

Але тоді, в 1937 році, злочинна радянська влада поставилась до цієї справи більш ніж серйозно. Вирок було винесено 5.09.1937 р. найвищою судовою інстанцією — Військовою колегією Верховного Суду СРСР (чому цивільну особу судив військовий суд, нам не відомо): З. П. Тулуб засудити на 10 років тюремного ув'язнення та 5 років заслання, з конфіскацією всього її майна.

Так радянська влада розправились з людиною, яка з росіянки наважилась стати українкою.

До 1939 року З. П. Тулуб була ув'язнена в тюрмі в Ярославлі, в 1939 — 1947 рр. перебувала на Колімі, у селищі Сусуман. В 1947 році десятилітній термін ув'язнення скінчився, і її перевели на заслання до Джамбульського району Алма-Атинської області (Казахстан).

Але і тут — в степу безкраїм за Уралом — радянська влада не забувала про свідому українку: 16 травня 1950 р. Особлива нарада при міністрі державної безпеки СРСР засудила її на нове заслання, на цей раз — до села Ново-Сухотино (нині — місто Тайинша) Кокчетавської області (Казахстан).

У 1954-му, із настанням політичної відлиги, Зінаїда Павлівна листовно звернулася до голови Президії Верховної Ради СРСР Климента Ворошилова: «...Ось уже пішов п'ятий рік, як я томлюся в засланні, серед напівпустельних

казахських цілинних земель, без можливості побачитись із близькими, повернутися до улюбленої праці письменниці... і створити хороший історичний роман про астронома Джордано Бруно, для якого я ще в 1936-1937 роках встигла зібрати багато цінного і рідкісного матеріалу... І як не тяжко мені, коли майно конфісковане, знову розпочинати життя, але прошу Вас вернути мене до любимой праці, без якої життя для мене позбавлене радості, всякої мети і сенсу. Я прошу не перегляду справи, а індивідуальної амністії, права повернутися в рідний Київ, знову працювати на любимій ниві...». Але тільки через два роки Зінаїду Тулуб було реабілітовано. До речі, у її громадській реабілітації активну участь взяв зокрема Максим Рильський.

Звичайно, ніякого складу злочину не було в діях З. П. Тулуб ні в 1937, ні в 1950, ні в жодному з тих 20 років, що вона перебувала в неволі. Але радянській владі йшлося не про міфічні «злочини», а про знищення української інтелігенції.

Третій період творчості З. П. Тулуб почався в 1956 році, коли вона повернулася до Києва і відновила своє членство у Спілці письменників.

До цього періоду належать дві редакції роману «Людолови», пов'язані з перевиданнями 1957 і 1958 років, і робота над новим історичним романом — «В степу безкраїм за Уралом» (1959 — 1962), присвяченим долі Тараса Шевченка.

Померла Зінаїда Тулуб 26 вересня 1964 р. в Ірпінському будинку творчості, похована у Києві на Байковому цвинтарі.

Таким чином, не дивлячись на майже двадцятилітні зусилля, Радянська влада так і не зуміла видушити із Зінаїди Тулуб жодного твору, який би прославляв Комуністичну партію, її ленінський Центральний комітет і щасливе колгоспно-радгоспне життя українців.

Інна ТЕРЕШКО, доцент кафедри української літератури та українознавства

Бажанівська осінь

Для нашого університету віддавна стало традиційним осіннє вшанування видатного поета-земляка Миколи Бажана. Тож лірична й тендітна Бажанівська осінь і цього разу оповила Садову, 28, де в прикрашеній осінніми листями аудиторії укотре зібрались викладачі, студенти і гості (серед них – університетські бібліотекарі, представник Уманського музею діячів літератури та мистецтва Алла Вихристюк та члени Уманського літературного клубу), щоб віддати шану класикові.

Головні організатори дійства – а це були учасники літературного об'єднання імені Миколи Бажана, – на цей раз вирішили «відштовхуватись» від Бажана юного: такого, яким він був, мешкаючи в Умані, яким його й зображено на портреті, що прикрашав залу. Ведучі Ярослав Крицький та Дар'я Дяченко, які навіть своїм «готським» виглядом намагались осучаснити, наблизити до нас класика, демонстрували насамперед такого Бажана, яким той був у юності, поки ще не став «правильним» і «бронзовим» академіком, поки теж трохи «хуліганів» у поезії. Вони, а також присутні залобки декламували «страшилки», тобто ті Бажанові поезії, у яких не бракує «чорноти» і жахів: «Купальська ніч», «Папороць», «Любисток» та інші.

Студенти Марина Здержко та Вікторія Михайлюк скрасили свято професійною декламацією поетових текстів, підготовленою викладачем Інною Михайлівною Снігур.

У лабіринти творення й сприймання Бажанової поеми «Дебора» поведла присутніх доцент кафедри української літератури й українознавства Любов Петрівна Пархета. Прецікавими подробицями особистого знайомства з родиною поета поділилась завідувача тією-таки кафедрою, професор Наталя Петрівна Сивачук.

Низку поетичних медитацій і спогадів продовжили талановиті студенти-поети, які виступали з власними поезіями, написаними на епіграфи М.Бажана. Усім учасникам дійства, до речі, пропонувалось витягти на згадку «осінній листочок», де на звороті писалося якесь «пророцтво», взяте з віршів Миколи Бажана. Емоціям, викликаним із цього приводу, не було меж!

Декан факультету української філології Тетяна Володимирівна Лопушан, завершуючи своїм виступом свято, слушно назвала атмосферу теплою і невимушеною. А всі присутні заодно переконались у красі й справедливості відомої Бажанової фрази: «Видіння літ – така буває мить». Адже під час «Бажанівської осені» за якусь годину пролинула перед зором і слухом ціла епоха – епоха Миколи Бажана. Епоха, яка не завершується.

Марина Павленко, керівник літературного об'єднання імені Миколи Бажана

Сюрпризи осені

Своєрідним сюрпризом цієї осені для студентів факультету української філології стала зустріч із київським гостем – членом Національної спілки письменників України, членом Національної спілки журналістів України, артистом Національної капели бандуристів Ярославом Черногузом.

Запросили його до Умані учасники Уманського літературного клубу, а приймали в себе – учасники університетського літературного об'єднання, за сприяння кафедри української літератури й українознавства та деканату української філології.

Приємно, що зустріч відразу перетворилась на душевну і щиро розмову, де студенти задавали питання (часом провокаційні!), а п.Ярослав намагався давати відверті відповіді. Принагідно переповів чимало цікавих і дотепних епізодів, пов'язаних із особистими зустрічами з Андрієм Малишком та

іншими видатними авторами: це було в дитинстві, адже Ярослав виростав у родині відомого письменника Олега Черногуза.

Все це поєднувалось із декламуванням поетом власних гостро сатиричних, еротичних і просто гарних ліричних текстів. Особливу повагу й захоплення викликали у глядачів пісня (історичні думи, ліричні пісні, романси на слова українських класиків), майстерно виконані Ярославом Черногузом під бандуру.

Марина Павленко, керівник літературного об'єднання імені Миколи Бажана

«Жайворонок» залетів до Умані

Попри те, що член Національної спілки письменників України, лауреат премій «Благовіст» та імені Михайла Коцюбинського, фольклорист і автор багатьох поетичних збірок Надія Данилевська народилася, виросла й закінчила школу в Умані, зустрічатись із уманськими читачами їй довелося вперше саме цієї осені. Досі звичною «географічною сценою» її виступів була, як правило, Київщина і рідна їй чоловікові (письменникові Миколі Ткачеві) Чернігівщина.

До студентів факультету української філології Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини п. Надія приїхала з цілою музично-поетичною програмою. А втілювали ту мистецьку програму на сцені три прекрасні й самобутні учасниці хору «Жайворонок», які завітали з Києва разом із Надією Олександрівною: Ганна Гаврилівна Шевченко, Алла Дмитрівна Бондаренко та керівник хору Валентина Дмитрівна Команчук. Ці три бадьорі жіночки майстерно поєднували декламування поезій Надії Данилевської з піснями на її вірші. Особливо цікавими для уманських студентів, які теж вивчають і збирають фольклор, були виконані хористками народні пісні, записані Надією Данилевською в селах Чернігівщини та Уманщини. І знали тих записів гості-співачки безліч: недаремно Валентина Команчук нагадала присутнім приклад Японії, у якій кожен студент знає і вміє виконувати більше тисячі зразків рідного фольклору.

Майже кожній «Жайворонковій» пісні п. Надія давала невеличкий фаховий коментар. Звісно ж, прозвучала і розповідь про її уманське дитинство, про любов до «неперебутньої перлини Європи» — парку «Софіївка». Надія Данилевська продемонструвала деякі зі своїх книжок і, що дуже втішило університетських бібліотекарів, — цілу добірку книг навіть подарувала.

За якусь годину-другу й пані Надія, й імпрізоване співацьке тріо вже поверталися до столиці. А в Умані ще довго залишалося відчуття сонця і літа.

*Учасники літературного об'єднання імені Миколи Бажана
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

Катерина Прилипка
Переклад з поезії Зінаїди Тулуб

Роки ідуть і я вже не така.
Яка ласкава прохолода осені
В душі моїй! Чистіша від струмка
Душа без мрій, набридлим часом
скошених.

Мені б лиш тиху думку про минуле
І бачити, як ллються тіні в круговерті
Бузково-ніжно і напівзаснуло
На сходинки, недбалим часом стерті...

**ТРИ ПЕРЕКЛАДИ
ОДНОГО ВІРША З. ТУЛУБ**

Олена Богачик:

Ви написали: «Я прийду!»
Коли на листя впаде осінь
І неба пломенева просинь
Засяє, наче золото в саду.
Ви написали: «Я прийду!»

На землю бронза ляже з кленів
І листя впаде горілиць.
І айстри скажуть, що кохаю,
Сад завмирає, я чекаю.

Ольга Михальченко:

Ви писали мені: «Я прийду,
Коли осінь пролеться на листя,
І небес голубинь сніжно-чиста
З-поміж золота блисне в саду».
Ви писали мені: «Я прийду!»

Бронза з неба на землю стікає.
Як пурпур листя в балкони розмаєм.
Розквітли айстри. Сад в маренні згас.
Вмирає сад... Я чекаю на вас!

Марина Павленко:

Писали Ви мені: «Прийду,
Коли на листя бризне осінь
і зблиснуть посивілі роси
у роззолоченім саду...»
...Писали Ви мені «Прийду!»
На землю капле бронза з кленів
і тчуться з листя гобелени,
розквітли айстри. Сад — зітхає...
То де, о де ж Ви?!

Я — чекаю!..

Алла Сулима

Студентка факультету
української філології
Розплата

...Кровавым бредом,
алым кошмаром...
Зинаида Тулуб

Я вирву твоє серце
І на шматки поріжу,
Приправлю сіллю й перцем.
В обід візьмусь за їжу.

Я смачно їсти буду
Серденько запашне!..
Ніколи не забуду,
Що зрадив ти мене!

Для чого обіцяв ти,
Що до свого загину
Кохати мене будеш
І падав на коліна?..

Та ось не втримав слова.
Що ж, це твоє вже діло!
Закінчено розмову.
Обід. Я зголодніла.

Ганна Сокотнюк

Студентка факультету
української філології
* * *

Прими мои цветы...
Зинаида Тулуб

Принесу тобі жолудів з лісу,
Як колись нам носив дідусь.
І у казку дитинства первісну
З тихим трепетом огорнусь.
І запахе лісом в оселі,
Щастя сміхом зів'ється вись...
І такі ми будемо веселі,
Як в далекім дитинстві колись!
Принесу безтурботності з лісу.
Ще потішу життя, що в тобі,
Бо вже впала дитинства завеса.
...З нашим жолудем у траві...

Ольга Михальченко

Смак осені

Скінчився вже солодкий літній мед
І ласунам лишилась гіркою дьогтю діжка.
Вже зник серпневий смак рясних комет
І щезла в хмарах сонячна усмішка.

Цю осінь зможуть ще підсолодити
Цукрові павутинки і злато пишних крон,
Та відлетить з лелеками ця мить
І гіркота візьме усе в полон.

Від злив терпких глевка і соковита
Даруючи парфуми хризантем,
Ця осінь, мов кафе, для нас відкрита,
І хочем чи не хочем — увійдем...

Олена Богачик

* * *

У тебе у садку яблука дощем упали.
Одне скотилось пагорбом у мій садок.
З тобою ми від правди не тікали,
Але заріс до тебе вже місток.
А яблука все падали по двоє,
З дощем зливались і з бурхливим сном.
А ми все згадували, як колись обоє
Гуляли садом, що виднівся за вікном.

І знов удома, яблука доспіли
І так нещадно падають в жалючу кропиву.
А ми з тобою так і не зуміли
Знайти ті яблука, що впали на траву.

* * *

Я тишу розілля словами,
До дна доп'ю свою журбу.
Лиш правда вже не поруч з нами.
Вона втекла й сховалася в юрбу.
Бо їй набридло просто так мовчати,
Їй хочеться сказати, як болить,
Їй хочеться те все не помічати,
Та серце в неї плаче і щемить.
Дай волю правді і словам дай волю.
Дай волю помислам усім, усім думкам.
Не бійся правди — подарує гарну долю
За те, що ти зберіг її в руках.

На рото — гості свята

Учасниці хору «Жайворонок»

Член Національної спілки письменників України, Національної спілки журналістів України, артист Національної капели бандуристів Ярослав Черногуз

Бард Сергій Цюрко

Urbi et orbi (Усім і кожному)
 Заглянь у душу
 Там — Весна
 Квітчає серце
 Чарівна
 Мене кохання зігрива
 Заглянь у душу
 Там — Весна

Brevi manu (Швидко)
 А час летить
 Він не встигає
 Із нами в схованки пограть
 Раз
 І вмить перетинає
 Цілює полум'я багать
 Здіймає ввись
 Перевертає
 І знову всі кудись спішать
 А час летить
 Він не встигає
 Із нами в схованки пограть

Наталя КУСТОВСЬКА

Ad interim (Тимчасовий)
 Остання мить
 Вона чудова
 Немов та пісня кольорова
 Крокує поспіхом до нас
 І враз
 Весь світ стає таким незвичним
 Спокійним
 А може й блискавичним
 До себе манить повсяк час
 Це Сон. Тепер він йде від нас

In aeternum (Навічно)
 Ти лиш поглянь як сонце лине
 І світ в руках твоїх невинних
 Живе
 Воно зове
 Прийди
 Візьми
 Не ображай
 Люби його
 В собі тримай
 В своєму серці назавжди
 Кохання мить
 Ти збережи

СЛОБОДЯНЮК Віка

НОВЕ ВІДКРИТТЯ

На уроці запиту вчитель у Володі,
 Які знає він стихії у нашій природі,
 Хлопець відповідь відрізав, мов електропилка:
 - Це — вогонь вода, повітря, а іще — горілка.
 - Признаюсь, не чув такого за своє життя,
 Звідки ж ти Володю, знаєш про це відкриття?
 - Чув, як мати говорила сусідці Софії,
 Що, як батько наш нап'ється, він — в своїй стихії.

- Кричите, сусіде, зранку, певно неспроста?
 - Та ось із хліва виганяю вашого kota,
 Він у вас такий нахабний, ну, це просто — жах,
 Бачте, як наїв мордяку на моїх мишах.

«Живе пиво», «Живе пиво» напиши повсюди,
 Та не вірте цій рекламі, я прошу вас, люди,
 Бо чим більше пива вжити ви маєте змоги,
 То тим швидше, ей-же, правда, протягнете ноги...

Щоб здоров'ячко своє вкрай не «посадити»,
 Лікар радить пацієнту босоніж ходити,
 А той каже:

- Ваша правда, бо вранці бува,
 Як прокинусь в черевиках, болить голова...

Як з хреста ти знятий, друже, чи не трапилось біди?
 - Вчора десь подів сто «баксів», не пригадую куди.
 - Так зі мною ж в ресторані ти їх ввечері прошив.
 - Слава Богу, а то думав, що, напевно, загубив..

Якщо друг у вас позичив гроші до зарплати,
 Потім зустрічі із вами почав уникати,
 То, повірте, це на краще і порада вам одна,
 Не шкодуйте про ті гроші, то — його ціна...

Видавничий центр «Софія» пропонує видавничо-поліграфічні послуги високого рівня:

- виготовлення макетів обкладинок та палітурок;
- палітурні роботи книг, наукових робіт, канцелярських документів;
- підготовка до друку і видання книжкової продукції;
- виготовлення ескізів та друк візитних карток, запрошень, вітальних листівок, буклетів тощо;

Отож, запрошуємо до співпраці. Гарантуємо доброзичливе ставлення та добротність виконуваних робіт. Чекаємо вас за адресою: м Умань, вул. Садова, 28.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: вул. Садова, 28, м. Умань, 20300, кімната 327.

Свідоцтво про реєстрацію — ЧС — 479 від 16. 06. 2003 року

Редактор ПОЛІЩУК Петро Миколайович

Віддруковано з оригінал-макета ІІІ Йовтий О. О. 20300, м. Умань вул. Садова, 28 Тел. 8 067 77 30 197 8 097 9 467